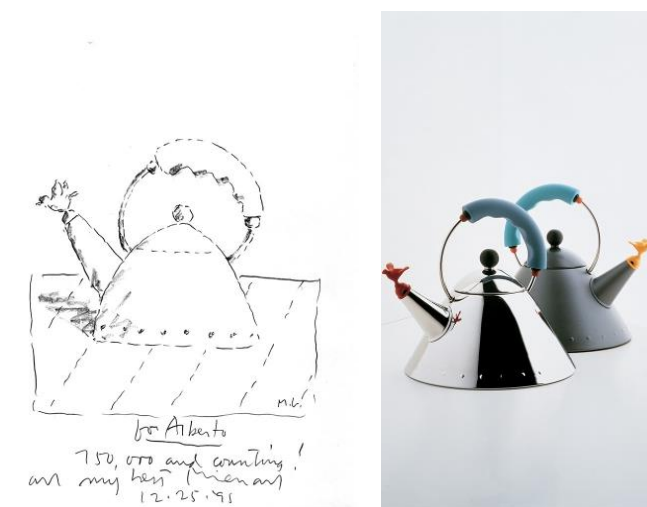

Architect Michael Graves en België.

Met het overlijden van architect Michael Graves (1934-2015) verdwijnt één van de sleutelfiguren van de postmodernistische architectuur en design. Ook in België staan twee gebouwen van hem, één in Antwerpen en één in Brussel.

Wie kent niet de waterketel van Alessi met het bijhorend rood vogeltje die precies 30 jaar geleden werd gelanceerd? Voor dit bedrijf ontwierp Graves verschillende andere succesvolle producten en heeft hij zeker bijgedragen om de postmodernistische vormtaal in de jaren '80 te verspreiden.

Graves' eerste gebouwen zijn interpretaties van wat men onder de "internationale stijl" catalogeerde, de witte puristische constructies die de avant-garde in de jaren '20 voor ogen stonden. Door gebruik te maken van bepleistering kregen de woningen een gedematerialiseerde aanblik waarbij de visuele band met Le Corbusier's purisme voor de hand lag. Graves was één van *The New York Five* met o.a. Richard Meier en Peter Eisenman. Graves was ook aanwezig op de legendarische architectuurbiënnale van Venetië in 1980, door velen gezien als de eerste manifestatie waar het postmodernisme een internationale uitstraling heeft gekregen.

Met twee torengedebouwen vestigde hij definitief zijn internationale faam: de Portland Building in Portland (1980) en de Humana Building in Louisville (1982). Het Walt Disneyconcern doet beroep op hem om grote hotels te bouwen in Florida: the Swan Hotel en het Dolphin Hotel. Ook voor dit bedrijf ontwierp hij een hotel van Disneyland nabij Parijs.

In 1991 werd in Antwerpen een wedstrijd uitgeschreven voor een nieuw hotel aan het Astridplein, vlak tegenover het Centraal Station. Vijf Antwerpse bureaus werden geïnviteerd onder andere bOb Van Reeth / AWG en Jo Crepain. Aangezien de investeerder een Joodse groep was kreeg ook een bureau uit Tel Aviv en één uit Londen een uitnodiging. Uiteindelijk viel de keuze van de ontwikkelaar en de hotelgroep Sheraton op Michael Graves. In het voorjaar 1992 werd het project aan de pers voorgesteld.¹ Hij gebruikt zijn beproefd recept van compositie. De voorgevel kreeg een symmetrische geleding en op de twee hoogste delen plaatste hij een klassiek zadeldak, een oplossing die men in sommige Art Deco gebouwen van New York kan aantreffen. In tegenstelling tot de modernisten is de gevel niet het resultaat van een planopdeling. De verschijning staat autonoom en is erop gericht een sterk visueel beeld te tonen.

Tijdens de persbijeenkomst glunderde de toenmalige burgemeester Bob Cools, Antwerpen zou een topwerk krijgen van een wereldbekaamd architect: een gebouw met op de voorgevel een groot schip als eerbetoon aan de havenstad.

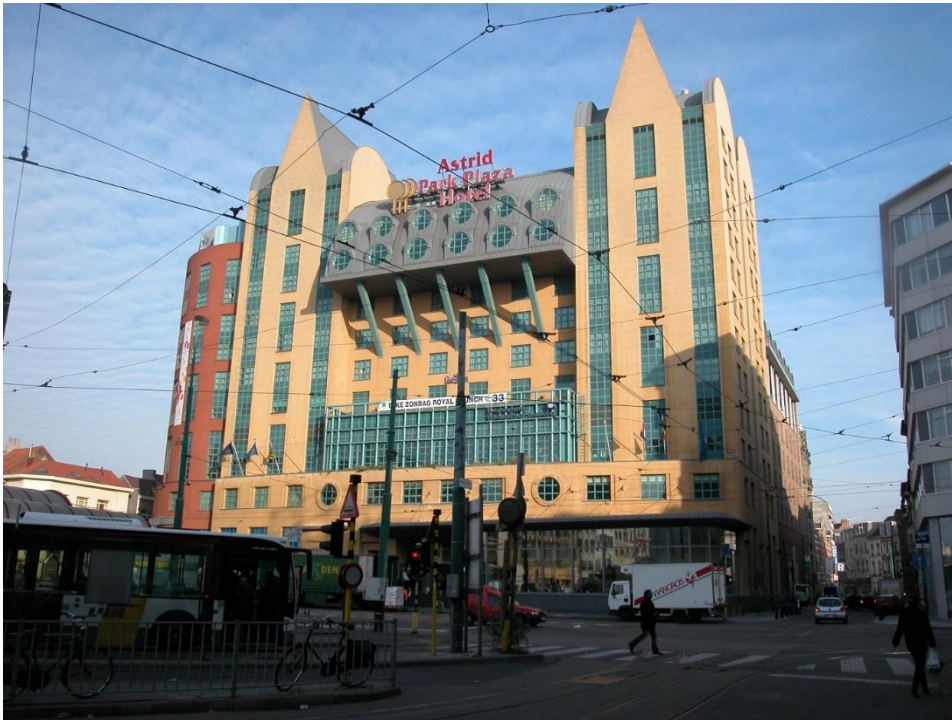

Foto: Marc Dubois

Het schip is er niet gekomen en aan de gevelopbouw werden veel aanpassingen aangebracht. In de KNACK stelde ik toen de vraag of Antwerpen geen commercieel B-product zou krijgen uit het bureau van Graves, wat uiteindelijk het geval is geworden. Bij de verdere uitwerking werd Graves nauwelijks betrokken en in het overzicht van zijn oeuvre wordt dit complex in de Scheldestad vaak niet vermeld. Wie de gepresenteerde maquette vergelijkt met wat er uiteindelijk werd gebouwd kan vaststellen dat er weinig is overgebleven van wat Cools prees als een topwerk aan het architectuurfirmitament van Antwerpen.

Een Postmodernistisch gebouw voor Fortis AG.

In 1997 werd door Fortis AG voor haar hoofdzetel aan de Brusselse Emile Jacqmainlaan een wedstrijd uitgeschreven.ⁱⁱ Het is een kantoorgebouw met een oppervlakte van 23.000 m². In het voorwoord van een publicatie, uitgegeven naar aanleiding van de oplevering in 2003, verwijst Maurice Lippens naar de ambitie : "Wij wilden een gebouw dat harmonieert met de stijl van de grote lanen in het centrum van de stad". Dus Brussel kreeg zijn Michael Graves en het project werd uitgevoerd in samenwerking met het Atelier d'Art Urbain en de alom tegenwoordige Michel Jaspers.

Met een aantal handige compositorische ingrepen weet Graves het lange bouwvolume te ritmeren zowel in de hoogte als in de breedte. Ook de kleurstelling is voor Graves van belang, de afwisseling van beige natuursteen en een rood accent, waarvoor gekozen werd voor een steen afkomstig uit Turkije.

Het succes van Graves is dat hij een nieuwe versie brengt van de klassieke oplossingen die architecten in de 19de en begin 20ste eeuw beheersten om een volume op te delen. Deze werkwijze werd nadien achterwege gelaten om het

accent te leggen op het monolithisch karakter van een project waarbij het exterieur meestal een monotone uitstraling kreeg. Voor de hoekoplossing kant Brouckèreplein kiest Graves voor een gedeeltelijk cilindervormig volume met telkens vijf ronde kolommen per verdieping. Daarmee maakt hij een visuele band de klassieke architectuur op de hoek van de Adolphe Maxlaan.

Foto: Luc Polfdliet, uit: Pierre Loze, Fortis AG – Emile Jacquainlaan 53, Lanno, Tielt, 2003

De terugkeer naar een aantal compositorische werkwijzen is één van de hoofdkenmerken van een Postmodernistisch gebouw. Alle aandacht gaat naar de verschijning van het gebouw terwijl het streven naar een kwalitatief interieur van de bureauruimtes wordt verwaarloosd. De verhouding tussen breedte en hoogte van de kantoren, in verhouding tot de grootte van de ramen, is zeker niet optimaal. Tussen ontwerp en eindresultaat zijn er weinig verschillen, zeker in vergelijking met het hotel in Antwerpen. De uitvoering gebeurde met grote zorg, zowel qua detaillering als materiaalkeuze.

Brussel heeft twee kantoorgebouwen ontworpen door befaamde Amerikaanse architecten: het voormalig Bank Lambert gebouw (nu ING Hoofdzetel) van Gordon Bunshaft (SOM) en dit gebouw van Graves voor het voormalig Fortis imperium onder leiding van Maurice Lippens. Een zaak staat vast, gebouwen overleven bankiers en ook de architecten.

Marc Dubois

17 maart 2015

Eindnoten

ⁱ Marc Dubois, "Sterren plukken", Knack 8 april 1992.

ⁱⁱ Pierre Loze, Fortis AG – Emile Jacquainlaan 53, Lanno, Tielt, 2003.

De vier andere architecten die deelnamen : Bureau Assar, Henri Montois, Art & Build, Storme & Van Ranst, Cesar Pelli, Atelier de Genval en Stapels, Michaux & Associates.